

С.І. Ткачук

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «ТЕХНОЛОГІЯ»

В статті розкриваються проблеми формування творчої особистості майбутнього вчителя його становлення та розвиток, зокрема, майбутніх учителів освітньої галузі «Технологія».

Ключові слова: вчитель, технологічна освіта, технологічна підготовка, технологічна культура, освітня галузь «Технологія».

Постановка проблеми. Розбудова України як правової демократичної держави, трансформаційні процеси, що відбуваються в економіці та соціальній сфері, потребують підготовки висококваліфікованих фахівців для всіх галузей народного господарства, орієнтуючи її головним чином на творчий характер майбутньої професійної діяльності майбутніх учителів освітньої галузі «Технологія». У цьому контексті важливою є модернізація національної вищої школи, зокрема системи технологічної підготовки, трудового й художньо-естетичного виховання студентської молоді. Тут важливо запропонувати якісно нові підходи до підготовки висококваліфікованих спеціалістів у системі вищої педагогічної освіти, формування нового покоління вчителів технологічної освіти. Учені-педагоги, вчителі-практики докладають чимало зусиль для розв'язання цієї проблеми, однак практика свідчить, що зміст професійної підготовки майбутніх учителів технологічної освіти та шляхи його реалізації ще недостатньо сприяють формуванню у них технологічної культури, необхідного рівня знань і вмінь, розвитку творчих якостей особистості, тому потребують удосконалення відповідно до суспільних вимог та потреб сучасної школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування технологічної культури присвячена низка фундаментальних праць вітчизняних і зарубіжних науковців. Спектр цих досліджень доволі широкий: від розкриття суті самого поняття «культура» «технологічна культура» [1, 2] до використання її як засобу успішної реалізації проблем у формуванні технологічної культури у випускників загальноосвітніх навчальних закладів [2, 5]. В ідеологічному плані цікавими є праці вітчизняних науковців, в яких розглядаються глобальні проблеми трансформації суспільства та економіки, зокрема, і в цьому контексті висвітлюється роль культурологічного фактору та його вплив на формування технологічної культури в учнів загальноосвітніх навчальних закладів [5, 6].

Незважаючи на значне зацікавлення в наукових та господарських колах проблематикою технологічної культури, важливі питання прикладного характеру залишаються поза увагою дослідників. Серед них – розгляд технології формування технологічної культури; без якої практичне формування технологічної культури в майбутніх учителів технологічної освіти не можливе.

Постановка цілей. Відповідно до окресленої проблематики метою статті є висвітлення проблеми формування технологічної культури в учителів освітньої галузі «Технологія». Складовими зазначеної мети є обґрунтування необхідності використання технології для формування технологічної культури в майбутніх вчителів технологічної освіти; класифікація технологій, які використовують в процесі формування технологічної культури; характеристика основних властивостей та структурних елементів технології, а також методів формування технологічної культури в учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Вхідження України до європейського освітнього простору, оновлення змісту фахової підготовки вчителів технологічної освіти мають глибинний характер і потребують розв'язання проблем становлення та розвитку педагога, який усвідомлює свою

професійну відповідальність, є людиною культури, яка не лише інформує, а й активно впливає на творчий розвиток тих, кого навчає і виховує. Тому у вищих педагогічних навчальних закладах (ВПНЗ) домінантою навчально-виховного процесу стає підготовка вчителя-творця, вчителя-вихователя, спроможного вийти за межі навчального предмету, стати для учнів своєрідним транслятором технологічної культури, творчого ставлення до майбутньої діяльності, і взагалі культури.

Адже, педагогічна професія — одна з найдавніших. Виникла вона на ранніх етапах розвитку людства у зв'язку з потребою передавати підростаючому поколінню набутий досвід, виділившись згодом в окрему галузь. На перших порах повинні були передавати знання і навички володіння знаряддями праці, зброєю тощо. Ці обов'язки у багатьох народів покладались на жреців, а в Давній Греції навчанням займалися вільнонаймані особи — вчителі. Незабаром виповниться два тисячоліття відтоді, як римський імператор і сенат (у I ст. н. е.) почали видавати платню першому «штатному» вчителю ораторів Марку Фабію Квінтіліану, що засвідчило появу вчительської професії.

Кожна держава, будь-яка суспільна система визнавали необхідність навчання і виховання, відповідно націлюючи людей, які займалися цією діяльністю.

Сучасні вимоги до педагога на межі тисячоліть висвітлені в законі «Про загальну середню освіту»: «Педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальних закладах середньої освіти». Він повинен бути людиною культури і вселюдських цінностей, провідником ідей державотворення і демократичних змін, людиною великої душі й доброго серця. Любов до дитини — це, за словами В. Сухомлинського, «плоть і кров вихователя як сили, здатної

впливати на духовний світ іншої людини. Педагог без любові до дитини — це все одно, що співак без голосу, музикант без слуху, живописець без відчуття кольору». Йдеться про мудру, добру й вимогливу любов, що вчить жити.

Сьогодні, сучасна технологічна епоха загострила проблему взаємодії природи, людини й технологічного середовища. Технології виробництва не повинні перешкоджати людині й оточенню. Тому технологічний етап науково-технічного прогресу визначає пріоритети способу виробництва над результатами діяльності з урахуванням її соціальних, економічних, екологічних, психологічних, етичних та інших чинників і наслідків.

Людина в сучасному технологічному світі повинна усвідомлювати себе господарем усього суцього, здатною оцінювати відповідність своїх дій інтересам природи й суспільства. Кожна людина повинна бути спеціально підготовленою до гармонійного існування в інформаційно та технологічно насиченому світі. Жити в такому світі й не знати його — небезпечно.

Отже, запровадження у виробництво нової техніки й технологій, становлення й розвиток ринкових відносин та нових форм господарювання, зростання обсягу знань про перетворення матеріалів, енергії й інформації в інтересах людини, про загальні принципи цих перетворень вимагають підвищення рівня технологічної культури підрастаючого покоління.

Технологічна освіта підрастаючого покоління на порозі третього тисячоліття стала необхідною складовою загальної середньої освіти, необхідною умовою цілісного й гармонійного розвитку особистості школяра. Важливість її здійснення у школі відзначалася і в резолюції “Освіта для інноваційних суспільств у XXI столітті” саміту Великої вісімки, проведеного в м. Санкт-Петербурзі 16 липня 2006р., де говорилося, що дана спільнота буде сприяти впровадженню високих стандартів, особливо в сфері вивчення математики, природничих наук, технічних, прикладних наук й іноземних мов на всіх рівнях освіти. У зв’язку з цим навчальні програми початкової й середньої школи повинні стимулювати більш інтенсивне вивчення

математики, природничих наук та інженерії, а також розвиток критичного мислення й здатності до вирішення проблем. Ми вітаємо зусилля країн, що розвиваються, по підвищенню якості викладання математики, природничих наук і технічних дисциплін у початковій і середній школі.

Державний стандарт базової і повної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 24 від 14 січня 2004 р., передбачає уведення нової освітньої галузі “Технологія”, основною метою якої є формування технічно та технологічно освіченої особистості, підготовленої до життя та активної трудової діяльності в умовах сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства, набуття школярами життєво необхідних знань та вмінь і навичок ведення домашнього господарства й сімейної економіки, основних компонентів інформаційної культури учнів, забезпечення умов для їх професійного самовизначення, вироблення в них навичок творчої діяльності, виховання культури праці, здійсненні допрофесійної та професійної підготовки за їх бажанням і з урахуванням індивідуальних можливостей.

“Технологія” – це освітня галузь, в основі якої лежить перетворююча діяльність людини в матеріальному світі, спрямована на створення навчального середовища, для розкриття й розвитку в учнів здібностей в особистісно-зорієнтованій сфері проектування та виготовлення виробів і ознайомлення в процесі роботи з різними матеріалами, інформацією й іншими ресурсами у відповідності до потреби творчої ідеї учнів.

Ефективність технологічної освіти визначається рівнем технологічної культури, адекватним професійним самовизначенням випускників школи.

Проблема формування творчої особистості майбутнього вчителя, зокрема, вчителя технологічної освіти, багато десятиліть є предметом уваги педагогів усього світу. Поряд із багатьма іншими якостями школа повинна сформувати в учнів потребу в самостійній творчій діяльності. Вітчизняні педагоги завжди надавали цьому надзвичайно великого значення, ставлячи в центрі вирішення проблеми залучення учнів до трудової діяльності. Будь-які

спроби уникнути праці закінчуються неприємностями як для особистості, так і для суспільства в цілому. Цю закономірність виявив свого часу ще К.Ушинський, виходячи із того, що вільна праця необхідна людині сама по собі, для розвитку й підтримки в ній почуття людської гідності. Він підкреслював, що якби люди винайшли філософський камінь, то біда була б ще не велика: золото перестало б бути монетою. Але якби вони знайшли казковий мішок, із якого вискакує все, чого душа бажає, або вони винайшли б машину, яка повністю замінила б всяку працю людини, тоді б припинився розвиток людства: неробство й дикість панували б у суспільстві.

За К.Ушинським, тільки внутрішня духовна животворна сила праці є джерелом людської гідності, а разом з тим, і моральності, і щастя. Цей животворний вплив особиста праця має лише на того, хто працює. Матеріальні результати праці можна успадкувати, купити, відібрати; але внутрішньої, духовної животворної сили праці не можна ні успадкувати, ні купити, ні відібрати - вона залишається в того, хто працює.

Про значну роль праці в розвитку особистості заявляли відомі педагоги А.Макаренко, С.Шацький, В.Сухомлинський, І.Ткаченко та інші.

Так, В. Сухомлинський розглядав творчість як «могутній стимул духовного життя учнів». Саме таку назву має одна з його статей. «Творчість починається там, — писав він, — де інтелектуальні і естетичні багатства, засвоєні, здобуті раніше, стають засобом пізнання, освоєння, перетворення світу, при цьому людська особистість немовби зливається зі своїм духовним надбанням». Творче натхнення вчений називав потребою, в якій особистість знаходить щастя.

Вдумливий учитель, тонкий психолог В.О. Сухомлинський знав, що в шкільні роки сприймання естетичних якостей світу зливається з поглибленим логічним пізнанням, розумовим проникненням у природу речей і явищ. У школі перед учнями відкривається суть таких наукових істин, як вічність матерії, безмежність всесвіту, перехід енергії з одного виду в інший, єдність живого й неживого. В єдності логічного й естетичного пізнання, за словами

Василя Олександровича, в злитті інтелектуальних і естетичних емоцій - джерело того, що учні пильніше, уважніше вдивляються в людей, бачать Людину, відчувають її внутрішній світ і самих себе.

Культурно-трудова середовище передбачало організацію ручної праці школярів, за словами вченого, — «праці рук, що вимагала тонких, розрахованих рухів».

До ручної праці залучались учні на уроках з трудового навчання й у різноманітних гуртках. Адже той, хто навчився володіти різцем, вважав учений, гарно пише, чутливо ставиться до найменшої неохайності, непримиримий до роботи як-небудь. Рука дисциплінує розум: виховує самоконтроль і чутливість думки до точності, тонкості, краси. Руки мислять, пише В.О. Сухомлинський, і саме в ці моменти пробуджуються творчі ділянки мозку.

Очевидно, що зміст підготовки вчителя освітньої галузі «Технологія» повинне визначатися цілями і завданнями навчального процесу в загальноосвітній школі. У відповідності до цього підготовка майбутніх учителів технологічної освіти має бути спрямована на реалізацію наступних функцій:

- освітньої - освоєння загальнокультурних, професійних і предметних знань;
- розвиваючої - розвитку інтересів, потреб, нахилів та здібностей студентів;
- виховної - формування професійно значущих якостей особистості, соціально-значимих мотивів і потреб студентів у професійній діяльності;
- компенсуючої - усунення недосконалості попередньої підготовки студентів;
- стимулюючої - Спонування до додаткового утворення та самостійної практичної діяльності;
- концентруючої - усвідомлення важливості і виявлення резервів професійного розвитку;

- захисної - підвищення рівня соціальної захищеності майбутніх педагогів.

Для їх забезпечення освітня програма і структура підготовки вчителя технології можуть бути побудовані з урахуванням наступних принципів:

-системності і інтегративні освіти, технологічної підготовки і творчої діяльності студентів;

-багатопрофільністю і багаторівневої підготовки вчителя технології за основними напрямками професійної діяльності на основі інтеграції різних етапів і розділів технологічної освіти;

-дискретності і безперервності блочно-модульної побудови взаємопов'язаних курсів і циклів навчання;

- фундаментальності і варіативності основної, регіональної та гуманітарної складових програми підготовки фахівця.

Ми вважаємо, що основними компонентами змісту і структури підготовки майбутніх вчителів освітньої галузі "Технологія" можуть бути:

Освоєння освітньої програми;

Технологічна підготовка:

а) базове навчання з основних напрямків професійної діяльності людини;

б) спеціальна підготовка відповідно до обраної сфери майбутньої трудової діяльності;

Творча підготовка:

а) оволодіння навичками творчої практичної діяльності;

б) освоєння теоретико-методичних основ організації та забезпечення творчої діяльності учнів;

в) розвиток творчих якостей особистості фахівця;

Загальна і спеціальна професійна підготовка.

Освітня програма повинна передбачати забезпечення загальнокультурної, загальнопрофесійної і предметної підготовки вчителя для реалізації завдань технологічної освіти школярів. Предметна підготовка

фахівця може містити базову та спеціальні складові. Фундаментальна предметна підготовка повинна бути спрямована на забезпечення навчання школярів за спектром основних об'єктів та видів практичної діяльності людини. Це може обумовлювати предметно-модульна побудова базової частини предметної підготовки майбутнього вчителя технологічної освіти на основі не лише технічної, але і комплексної технологічної підготовки за різними напрямками і типами професійної діяльності.

Висновки. Таким чином, формування технологічної культури у майбутніх вчителів освітньої галузі «Технологія» має передбачати оволодіння системою понять, методів та засобів перетворювальної діяльності зі створення матеріальних і духовних цінностей. Вона забезпечує вивчення сучасних перспективних енерго-, матеріалозберігаючих технологій перетворення матеріалів, енергії й інформації в сферах виробництва та послуг із використанням ЕОМ, соціальних наслідків застосування технології, методів боротьби із забрудненням навколишнього середовища, планування й організація трудового процесу, технологічної дисципліни, грамотного обладнання робочого місця, забезпечення безпеки праці, комп'ютерної обробки документації, психології людського спілкування, основ творчої й підприємницької діяльності, виконання проєктів. Технологічна культура включає ряд сторін: культуру праці, інформаційну й граматичну культуру, культуру дизайну, підприємницьку й проєктну культуру, культуру людських відносин і екологічну культуру.

Перспективи подальших досліджень. Динамічні зміни і суттєва непередбачуваність та непрогнозованість всіх соціально-економічних явищ підносять технологічну культуру в ранг високих стимулів підвищення ділової активності підприємства, тому технологічна культура опинилася в полі зору як теоретиків, так і практиків. Оскільки теоретичні питання доволі широко обговорюються в наукових колах, то подальші дослідження варто продовжувати в напрямку прикладних аспектів формування технологічної культури в майбутніх вчителів технологічної освіти.

У навчально-виховному процесі вищого навчального закладу головним засобом передачі культури, духовних цінностей є неповторна індивідуальність викладача як носія культури з унікальною особистістю студента. Педагогічна культура є феноменом вияву викладачем власного «Я» у професійно-педагогічній діяльності. О.С.Газман вказує, що культура є гармонією культури творчих знань, творчої дії, почуттів і спілкування. Розгляд технології є тільки однією складовою загального пласту прикладних проблем, яка також вимагає конкретизації в плані проблеми формування творчої особистості майбутнього вчителя його становлення та розвитку, зокрема, майбутніх учителів освітньої галузі «Технологія». У цьому руслі будуть продовжені наукові пошуки.

Література:

1. Бенин В.Л. Педагогическая культура: философско-социологический анализ / В.Л.Бенин. – Уфа : Башк. пед. ун-т , 1997. – 144 с.
2. Державний стандарт освітньої галузі “Технологія”// Трудова підготовка в закладах освіти. -2003. -№1. – С. 3-6.
3. Злобин Н.С. Культура и общественный прогресс / Н.С.Злобин. – М. : Наука, 1980. – 303 с.
4. Кримський С.Б. Наука як феномен культури / С.Б.Кримський // Наука і культура: Україна : щорічник. – Вип. 21. – К. : Тов-во „Знання Української СРР”, 1987. – С. 132-136.
5. Концепція технологічної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів України: проект / О. Коберник, В. Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. - 2010. - N 6. - С. 3-11.
6. Лола В. Зміст курсу „Основи технологічної культури майбутнього вчителя трудового навчання”. // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. №4. – С.48
7. Петрова М. В. Проблемы формирования технологической культуры студентов //Технология. Опыт и перспективы развития. Сб. тезисов

международной научно-практической конференции «Технологическое образование сельских школьников в современных условиях» /Под ред. Р. А. Галустова. – Армавир: АГПИ, 2000. – С. 85-88.

ФОРМИРОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ У БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ «ТЕХНОЛОГИЯ»

Ткачук Станислав Иванович

В статье раскрываются проблемы формирования творческой личности будущего учителя его становления и развитие, в частности, будущих учителей образовательной отрасли «Технология».

Ключевые слова: учитель, технологическое образование, технологическая подготовка, технологическая культура, образовательная отрасль «Технология».

FORMING OF TECHNOLOGICAL CULTURE FOR FUTURE SPECIALISTS OF EDUCATIONAL INDUSTRY «TECHNOLOGY»

Stanislav I. Tkachuk

The problems of forming of creative personality of future teacher of his becoming and development open up in the article, in particular, future teachers of educational industry «Technology».

Keywords: teacher, technological education, technological preparation, technological culture, educational industry «Technology».